

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Viite: Kirjallinen lausuntopyyntö: HE 13/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPerin lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Hallitusohjelman linjaukset ja tavoitteet

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan valtion aluehallintoa uudistetaan. Valtion aluehallinnon uudistuksen tavoitteena on vahvistaa yhdenmukaista lupa- ja valvontakäytäntöä alueesta riippumatta ja sujuvoittaa lupaprosesseja. Kehittämisen pääperiaatteena on monialaisuus. Tämä tarkoittaa lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien kokoamista uuteen perustettavaan monialaiseen virastoon, johon yhdistetään Valvira, Aluehallintovirastot sekä ELY-keskusten Y-vastuualueen tarkoituksenmukaiset tehtävät. Viraston pääasiallinen ohjausvastuu osoitetaan valtiovarainministeriölle. Virastolla on valtakunnallinen toimivalta. Alueellinen läsnäolo ja toimintakyky turvataan hyvinvointialueiden yhteistyöalueisiin perustuen. Virastolla voi kuitenkin olla tätä laajempi toimipisteverkosto. Uudistuksessa varmistetaan kielellisten oikeuksien toteutuminen ja kiinnitetään erityistä huomiota varautumisvastuiden aukottomaan toteutumiseen ja yhteistoiminnan toteutumiseen alueellisten viranomaisten kanssa.

Valvontaviranomaisen resurssien turvaaminen

Tässä Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry:n lausunnossa huomioidaan pääasiassa vain aluehallintouudistuksen valvontavirastoa ja sen toimintaan vaikuttavia seikkoja. Näkemyksemme mukaan monialaisen valvontaviraston perustamisen on kannatettavaa. Yhdenmukainen valvonta- sekä lupakäytäntö ja nopeat lupaprosessit sujuvoittavat toimintaa ja vähentävät byrokratiaa. Lisäksi nopeutunut prosessi varmistaa sen, että asioiden käsittelyjonot ovat paremmin hallittavia ja valvontatapaukset eivät ehdi vanhentua jonotusaikana. Viraston toimintakyvyn takaamiseksi virastolle tulee sijoittaa toimipiste vähintään jokaiselle hyvinvointialueiden yhteistoiminta-alueelle ja mahdollisesti myös tätä laajempi verkosto on tarkoituksenmukainen.

Oleellista valvonnan todellisen vaikuttavuuden kannalta on se, että viraston tarkastajilla on myös tosiasiallinen mahdollisuus jalkautua suorittamaan tarkastusta tarkastuskohteessa. Jos tarkastusmahdollisuuksia ei kohteissa pysty suorittamaan joko pitkien etäisyyksien tai resurssipulan takia, se aiheuttaa suuria ongelmia sote-palveluissa asiakas- ja potilasturvallisuuden sekä henkilöstön työsuojelun näkökulmasta.

Viraston pääasiallinen ohjausvastuu on tarkoitus olla valtiovarainministeriöllä. Sosiaali- ja terveydenhuollon kannalta oleellista on, että sosiaali- ja terveysministeriöllä on myös mahdollisuus vaikuttaa ja seurata soten palvelujen toteutumista lainsäädännössä edellytetyllä tavalla. Kun valtiovarainministeriö hallinnoi sekä hyvinvointialueiden että palvelujen valvontaorganisaation rahoitusta, on suuri riski, että sote-palveluiden laatu heikkenee ja valvontaviranomaisella ei ole riittäviä resursseja ja mahdollisuutta puuttua palveluissa ilmeneviin ongelmiin.

Valtiovarainministeriön laajan toimivallan vuoksi ylimpien laillisuusvalvontaviranomaisten eli eduskunnan oikeusasiamiehen sekä oikeuskanslerin valvontavastuu tulee tässä uudessa mallissa entisestään korostumaan. Eduskunnan oikeusasiamiehelle sekä hallintotuomioistuimille tulevien valitusasioiden määrä tulee myös kasvamaan ja myös näiden toimintaresurssien vahvistaminen on varmistettava.

Tehokkaan ja toimivan valvonnan tavoite

Hallitusohjelman kirjaukset ovat kannatettavia ja parantavat valvontaorganisaation toiminnan laatua ja kaikkien valvonnan kohteiden yhdenvertaista kohtelua, mutta uudistuksen onnistunut toteutus edellyttää sitä, että valvontaorganisaatiolla on oltava riittävät resurssit myös jalkautua valvontakohteisiin koko maassa. Suurin osa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköistä tulee käytännössä jäämään ennakkollisen valvonnan ulkopuolelle ja palvelujen tuottamisen valvonta tulee perustumaan jokaisen toimijan omavalvontaan, mikä tällä hetkellä ei toimi riittävän tehokkaasti.

Tehokkaan ja toimivan valvonnan tavoitteena on oltava asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistaminen ja lainsäädännön edellyttämien velvoitteiden toteutumisen valvominen. Valvontaa ei voi jättää pelkästään ennakoivan ja ohjaavan omavalvonnan varaan ja luottaa kaikkien toimijoiden noudattavan asetettuja määräyksiä. Heikko ja tehoton valvonta rapauttaa myös sääntöjä noudattavien toimijoiden mahdollisuuden toimia oikein kilpailutetuilla markkinoilla.

Valvontaviranomaisten mahdollisuudet reagoida ilmaantuviin epäkohtiin ja valituksiin jälkikäteen ovat tälläkin hetkellä heikot. Mikäli käsittelyjonot venyvät pitkiksi, tämä tulee johtamaan myös monien valvonta-asioiden vanhenemiseen. Valvonta-asiajonojen pidentyminen tulee myös vaikuttamaan siihen, että epäkohtailmoituksia ja valituksia ei tulla kaikista asioista tekemään pelkästään sen vuoksi, että tiedetään valvonnan ruuhkat. Uuden keskitetyn virastomallin valmistelussa näihin nykyisiin epäkohtiin on kiinnitettävä huomiota.

Valvontaviranomaisten resurssien puute, epäselvyys laintulkinnassa, yhdistettynä sähköisesti toteutettuihin ennakkotarkastuksiin sekä todellisten sanktioiden puuttumiseen

tulevat johtamaan merkittävään palvelujen laadun laskemiseen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

Valvontaviranomaisen ohjaus- ja arviointikäynnit ja niiden luotettavuus

Valvontaviranomaisen ohjaus- ja arviointikäynneillä olisi kuultava myös henkilöstön edustajia ilman työnantajan edustajan läsnäoloa. Tämä turvaisi paremmin sen, että käynneillä valvontaviranomaiselle muodostuisi todennäköisesti parempi kokonaiskuva palveluyksikön tilanteesta. Valvontaviranomaisella on oltava mahdollisuus suorittaa palveluyksikköön myös ennalta ilmoittamattomia tarkastuskäyntejä. Tähän toimintaan on myös käytännössä varattava riittävät resurssit.

Mikäli valvontaorganisaatiolla ei ole todellisia edellytyksiä suorittaa riittävän tehokasta valvontaa ja jos lain määräyksien laiminlyönnestä ei aiheudu riittävän konkreettisia ja merkittäviä sanktioita, niin se vie sekä tarkastustoiminnalta että lainsäädännöltä uskottavuuden ja heikentää merkittävästi myös lain ennaltaehkäisevää tarkoitusta. Valvontaviranomaisten on myös vietävä poliisitutkintaan tapaukset, jotka se tarkastustoiminnassaan havaitsee ja joissa selvästi rikotaan voimassa olevia säännöksiä.

Helsingissä 1.4.2025

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry



Päivi Inberg
puheenjohtaja



Jussi Salo
kehittämisohtaja

Lisätietoja tästä lausunnosta antaa kehittämisohtaja Jussi Salo, 09 2727 9292
jussi.salo@superliitto.fi